

על קוויזלינגים ולוציפר

הרויכה על זיקתם ובכמה מיקרים אף קישרים של אנשים כאברהם שטון ("איר"), אב"א אחימאיר, יונתן רטוש וריבם אחרים במחנה הרביעי או "המכסימאליסטי" עם הנאצים ועם הפאשיזם של מוסוליני עוד יימשך, כנראה, שנים רבות. להתלקחות האחרונה תרמו הופעתם, כמעט בעת ובעונה אחת, של סיפריהם של הפרופסור יוסף הלר (לח"י 1940-1949), הפרופסור יהושע פורת על רטוש-שלח והר"ר עדה אמיקלי-ביץ על "איר".

ניסיונם של מי שהם כיום אנשי שמאל מובהקים, שהיו בעבר חברים באיגודים שנקראו אז "פרשים", לבחון את עברם ואף להציג אותם — מובן, אנשית, אף הוא. ישרים ופיקחים שבהם, יציעו — כמו בועז עברון בידיעות אחרונות — נוסחת פשרה: להביץ אך לא לסלות. אף כי יימצאו מן הסתם גם כאלה שיתקשו, או אף יסרבו, "להביץ".

הטענה שהבדרים הוצאו מהקשרם — טענה חוזרת במקומנו בתכיפות זואת עד כי איבדה הרבה מכובד-השינוע שלה — היא בכל זאת טענה רלוואנטית לנושא שלפנינו. אחרי הכל, כל תופעה היסטורית יש לה קיש-ריקשרים והקשרים שבלעדיהם קשה להגיע עד חקר האמת ולראות דברים כהווייתם. אבל זאת אינן גם פקסטים גילון עושה, אפי' לו לא בשלב מאוחר זה. כך, לומר ש"בעולם של שנות ה-30 וה-40 (!!!) היה השמאל הממוסד מיוצג על ידי ברית-המועצות בהנהגת סטאלין, והימין — על ידי היטלר ומוסוליני", דבר זה חוטא בדיוק באותה "פשטות" המוציאה דברים מהקשרם, שבנגדה טוען גילון בצדק. טענה זו היא נכונה בדיוק באותה מידה שהיא נכונה, ולכן, מן הראוי שלא להשמיר עיה. מה שמעניין יותר הוא שאפילו כיום, 50 שנה אחרי פרוץ מלחמת-העולם השנייה, אין גילון מוכן לכתוב את שמותיהן של מעצמות-הברית ה"טובות" בלי עזרת המרכאות הכפולות — אפילו בהקשר זה של מלחמה בנאי-ציים!

אם לגבי ה"עולם" כך, מה פלא שבשערה שהוא מגיע לארץ-ישראל המנדטורית, הוא משווה את "השמאל הציוני" ששלט בפלשתינה (א"י) בחסות הבריטים, לרבריו, ל...קוויזלינגים ששלטו בנורבגיה בחסות היטלר!!!

הרבה דברים נכוחים ויפים בפי מקסים גילון. אבל האם נאמנות ל"קולו של לוציפר" (השטן או כנדרמותו) עשויה, ויהיו התנאים והנסיבות אשר יהיו, להידמות לנאמנות אדם "לקול המצפון" שלו?

בהקשר זה ראוי לקרוא רווקא פרק בספרה החוש של חוקרת שאינה מעורבת בענייני, שאינה מנסה "להביץ" או לסגור על אלילי נעוריה, או להצדיק ריעות והשקפות ונטיית לב שהיו מנת-חלקה בעבר (אגב, האם אסור לאדם לשנות את השקפותיו מבלי שיחוש ריגשי-אסמה בשל כך?). הכוונה לפרק "הרויכה בתוך מפא"י", על השימוש באילי מות כלפי הרביעיונים, בספרה של אנשים שפירא ההליכה על קו האופק. רווקא משום שלפנינו חוקרת אוניברסיטית, ככל שהדבר ניתן לבחינת-העין, הנכונה לקבוע בלא היסוס כי סובלנות כלפי יריבים פוליטיים או מעמדיים, או מושגי "המישח ההוגן", ללא היו מהמושגים שהביאו עימם אנשי העליות השנייה, השלישית והרביעית ממיזרח-אירופה, רווקא משום כך שחוב לקרוא את הדברים על "הלקחים שהופקו (בתנועת-הע"י) בודה הארצישראלית) מגורלן של ברלין ווינה (והם) — שהמונים בוגדניים הם ונוהים אחרי בעלי הוועז; שקבוצות טגנות יחסית, אך אלימות, עלולות להשתלט על הרוב ולהגיע לשליטון." היה לקחים אלה ודומיהם,

בתוספת להתנהגותם הציבורית של הרביעיוני-ניסטים בפולין ובארץ, שגרמו להתנהגות המבישה לעיתים — כלפיהם.

מן הראוי לשנן את התנאים וכן את הלך חיים, שהרי אותה סכנה של המונים "בוגדניים" הנוהים אחרי אנשי אגרוף, ואותם סייק-ריקים שבעניניהם מקרשת המטרה (שלהם) גם האמצעים (שלהם) עדיין חיים ושלמים את בקרבנו כיום, אם גם לא במחנה שאותו מייצגים כיום אנשים כמקסים גילון, בועז עברון, אורי אבנרי, עמוס קינן, יבי, שימיעון צבר ושרא חברים יוצאי האצ"ל או הלח"י באותן שנים הרות גורל.

ולמי שעוד מסוגל להזדעק מן העובדה, שנתגלתה כימים אלה, כי המוסד והשב"כ שיתפו פעולה עם קולונל האס.אס., אוטו סקורצ'ני, מומלץ מאוד לקרוא את "המיסמך הסודי מס' 15/41", שנמצא בארכיון מישור החוץ הגרמני, ושבו פונה האצ"ל (ההצעה היא של אברהם שטרן) אל "ממשלת הרייך הגרמני" — בראשית 1941 — בקביעה כי "שי-תופה של תנועת השיחרור הישראלית תת-אים (כך?) גם לקו של אחד הגאומים האח-רונים של קנצלר הרייך הגרמני, שבו הרגיש מר היטלר שהוא ינצל כל קומביניצינה וקוא-ליציה כדי לכבוד את אנגליה ולהכותה". (ראה סיפרו של הלר, כרך שני, נספחים, עמודים 531-532).

נתן זך

כפרים

"הימים היפים" ההם

אניטה שפירא
ההליכה על קו האופק
ספרות, "אופקים", עם עובד
ספר של אניטה שפירא הוא תמיד חגיגה למי שחיו בארץ, גם היום, נראים כ"הליכה על קו האופק". יש משהו המסרה ביטחון

אניטה שפירא: ימים יפים ואפורים

באמירות שלה על המיפעל הציוני, על הדברים שבו, הרעיונות, התיקנות, הנסיגות וההתקדמויות, וביחוד על הדמויות הפועלות. כאסופת מאמרים זו מתייחסת אניטה שפירא, כדבריה, לאתוס המהפכני של הזרם המרכזי בתנועה הציונית והשלכותיו. ודווי הקצונה שהיא נצמדת לזרם המרכזי (אם

כי אייפשו כלי הפולמוס של זרם זה עם הקצוות שבשוליים הימניים והשמאליים) מצד ביעה שוב ושוב מה גדולה היתה המהפיכה הציונית. מה רבו המיכשולים, האידיאולוגיים והמעשיים, ואיך למרות כל אלה הצליחה מהפיכה זאת.

עכשיו, כאשר יש בינינו החושבים שאנו הולכים כמעט "על קו הקץ" של החלום הציוני, כדאי לקרוא ספר זה. "הימים היפים" ההם, כמה היו אפורים, קשים ומלאי-התחבטויות. איך אנחנו דשים היום בנושאים שכבר אז עמדו בסמיני-שאלה גוקבים כמו במאמר "הציונות והכות" — אתוס ומציאות" שבו מצויים כל הלבטים שאותם אנו חיים יום-יום. המאמר המרתק, "לשיכרו של חלום אחד — גרוד העבודה על שם יוסף טרומפלדור" — מי שהשתתף כמוני בקיץ שעבר בשלושת ימי העיון שערך מכוון יד-בן-צבי כ"אהלו" בנושא, המיפגש בין העלליה השנייה והצליחה שית", ימצא במאמר זה את תמצית כל הנאומים. "גרוד העבודה" והאפוס סבינו, שאותו רואים בעין בכתיבה-קבורת הישן של עין-החרור — הניצחון של המשקטים בקיץ ברוח והאובדן של הרגלי כל-יך של קבוצת אלקינר בכרית-המועצות — סביב כל אלה נסוב מאמר זה.

רומנטיקו של יום קטנות — הוא בייילינג טון — שאלולא נקרא בית-חולים על שמו בוודאי שהיה משתכח כליל מההווה העכ-שווית שלנו. האיש שניסח נכוח העט לאון את החלום הגדול ואת פרוטותיו של היום-יום האפור. כל מאמר בספר מעניין וראוי לקריאה. אבל הספר כולו יוצר משהו שהוא מעבר לאסופה מיקרית של מאמרים שחלקם כבר הורפס קודם. הוא מראה לנו מהיכן באנו, מאפשר לנו לכרוך היכן אנו נמצאים ומתווה כיוון של אופטימיות לאן אפשר ורצוי להגיע. רעייה הרניק

ביקורת הביקורת

אומללות

היא לא סחורה

"נכון שהחברה הישראלית אינה מרעיי-פה כבוד (וכסף) על העוסקים באמנות, ובקור בתחום האמנות הפלאסטית, אבל קשה להאמין שניפנוף בדגל האומי-ללות הוא שיגרום לשינוי ביחסה של ה-חברה. בישראל של שנות ה-80 אומללות היא לא סחורה".

דליה מנור בהארץ בעיקבות מותה של הצעירה אביבה אורי

נכון שבישראל של שנות ה-80 "אומללות היא לא סחורה" — והראייה: רשימת ה"תגובה" שהופיעה במוסף לספרות ולאמנות (1) של הארץ מיום 15.9.89. אבל, בעצם, על אותו מישקל, ניתן היה לומר גם בהקשר עם צייר כואן-ג'וד כי אומללות לא היתה סחורה בצרפת של שנות ה-80 והי-90 (למאה שעב-רה).

מי שאומר דברים כאלה מתוך הסכמה עם "אמיתם" — מעיד רק על עצמו. בראש וראש-שונה הוא מעיד על עצמו, שהוא שוטה וגס-רוח ללא תקנה. אבל כמעט בנשימה אחת עם עדות זו הוא גם מעיד על עצמו שאין לו מה לעשות בשום תחום מתחומי האמנות היוצרת או הביקורת עליהם.

לא הביקורת אורי ולא ואן-ג'וד — ככל שי-דיעתי מגעת, על כל פנים — לא פנו מעולם אל הגברת דליה מנור כדי להציע לה את "הסורות". ולא ואן-ג'וד ולא אביבה אורי או בעלה, הצייר דויד הנדלר, לא קנו את מו"בי שלהם בכך שניפנו בדגל "אומללותם". הם קנו אותם, את מוניטיהם, בעשרות

שנים של עבודה קשה, של התחכטויות ול-בטים, של ספקות וכישלונות, אבל גם של ניצחונות שכמותם יודעת רק הרוח — רוח האדם — על אף כל אומללותם, לא בזי-כותה או בעזרתה.

לא, אמנות אינה הופכת ל-נכס תרבותי חשוב רק בדעיכה. בהתבטאותה האווילית של דליה מנור זו אמנות של אמת הופכת לנכס תרבותי חשוב משעה שנוצרה, מרגע שנוצרה, מאותו רגע עצמו. גם אין היא הופכת לנכס תרבותי חשוב מפני שמבקר זה או אחר קבע זאת. מכוח עצמה היא הופכת לנכס תרבותי, נכס של הרוח.

אלא שיש בקרב בני דורו של אמן כמה מן המודעים לערך יצירתו, שבדיוק זו היא הו-כות, זכות-היתר, הפריוויליגיה שניתנה להם. כלומר, העובדה שהם מודעים להיות יצירתם של אלה ואחרים מבני דורם נכסים חשובים של תרבות היא זכות-יתר שלהם. זכות-יתר גם מפני שהיא מוסיפה להם כבוד.

כבוד להם ולרגישותם — כולל רגישותם כלפי מה שאינו שלהם, כי אם של זולתם (תכונה נדירה הרבה יותר מרגישות סתם), להכנה העמוקה שלהם כתחום שבו ניתן להם לפקוח את עיני בני דורם שאינם חרי-עין ורגישים לאמנות ולניכסי תרבות כמותם. במילים אחרות, אנשים שניתנו ככל אותן תכונות שדליה מנור, לא זו בלבד שאין בה

אביבה אורי: זכות-יתר

שמץ מהו, אלא שספק גדול אם היא בכלל חושדת בקיומן. "בישראל של שנות ה-80 אומללות היא לא סחורה". והיא "לא סחורה" בדיוק בשל גס-דירוח וערלי-לב מסוגה של אותה דליה מנור!! מילא דליה מנור. לרפש המילולי שלה לא יעזור גם שרברב מנוסה בפתיחת סתימות כיוב.

אבל כהחלט ניתן לבוא בטענות למימסד בכך שאינו יודע ואף אינו ערוך לבוא לעזר-רתם של אמנים יוצרי. ניכסי תרבות חשו-ביים, צעירים ומתחילים בצד בשלים ועטורי-הישגים, בעת מצוקתם. כדרך שניתן גם להאשים את אלה הנות-נים פיתחון-פה למבקרים מהסוג השפל ביו-תר, כאלה שאפילו ישראל מכווערת זו של שנות ה-80 דומה שעוד לא ידעה דוגמתם. אלה כאלה לא ייהפכו ל"ניכסי תרבות" — אפילו לא "בדעיכה".

נעמי הריירוק